

Oponentský posudek diplomové práce

Anežka Matěnová: Literární obraz Islandu v dílech dánských romantiků

Předložená diplomová práce analyzuje obraz Islandu v díle dánských romantiků, a to s přihlédnutím k teoriím imagologie. Diplomantka přitom rozbíjí očekávanou veskrze pozitivní reprezentaci Islandu a přesvědčivě demonstruje jeho dobovou ambivalentnost. V tomto ohledu je stanovený cíl práce (tedy „prozkoumat, jaký obraz vytvářejí dánští autoři o Islandu v období romantismu“ (s. 7)) zcela naplněn. Zároveň práce disponuje silným teoretickým ukotvením a svědomitým vypracováním, což z ní činí nejen velmi zajímavý příspěvek k reflexi Islandu v severské literatuře doby romantismu, ale zároveň i podnět k širší literárně-vědné debatě týkající se imagologie.

Hlavní část práce je rozdělena do čtyř oddílů, přičemž struktura nenásleduje tradiční binární rozdělení na jasně oddělenou teoretickou a praktickou část, ale tyto dva póly jsou velmi umně spojeny ve zdařilou jednotu díky struktuře vycházející z teorie imagologie. Kapitola 2 je nejvýrazněji teoreticky podložená, je v ní představena teorie imagologie, přičemž diplomantka správně poukazuje na nekonzistentní užívání termínu a jeho různorodé vymezení. Pro jasnější vhléd do problematiky pojmu je nejprve představen diachronní vývoj literárních obrazů (s odkazem na ikonickou *Völkertafel*) stejně jako počátky imagologie ve 20. století. Pozornost je také věnována komparatistické imagologii a jejímu pojetí u různých teoretiků, která oscilují od zkoumání vztahu dvou literatur (resp. kultur) až po sociologické nebo psychologické výzkumy. Diplomantka přitom jasně stanovuje, v jakém pojetí pojem imagologie v práci využívá (tedy Cášský program). Po poukázání na problém imagologie a ideologie následuje krátká podkapitola o pojmu imagologie v románu *Nesmrtelnost* Milana Kundery, která je sice zajímavá, ale z mého pohledu ji nebylo nutné do hlavního textu zařadit (zmínka o Kunderovi se mohla např. objevit jen jako poznámka pod čarou). Teoretická kapitola je pak ukončena vhlédem do současných prací k imagologii a poukázáním na její interdisciplinární přesah.

Následující tři kapitoly vycházejí ve své struktuře z přístupu imagologa Joepa Leersena, který rozlišuje tři aspekty obrazu: intertextový, kontextový a textový. Kapitola 3 je tedy zaměřena na intertextový aspekt, který zohledňuje výskyt daného obrazu v jiných textech a jejich vzájemnou interakci. Diplomantka přitom nejdříve správně poukazuje na problematiku vymezení pojmů jako je „Sever“, „Skandinávie“ a „severské země“ a v konkrétních příkladech nastiňuje vnímání Severu, resp. Islandu od antických pramenů až do 18. století. Představeny jsou tak některé typické pozitivní a negativní obrazy o Islandu, které se v literatuře dané doby objevovaly. Druhý aspekt, kontextový, je pojednán v kapitole 4. Pozornost je věnována dobové situaci kolem zkoumaného obrazu Islandu, především vymezení se preromantismu vůči klasicismu, což připravilo živnou půdu pro adaptaci staroseverské látky. Jak diplomantka správně připomíná, dobový (pre-)romantický patriotismus se nevztahoval pouze k dánskému národu, ale pod vlivem panskandinavismu se rozšířila myšlenka pospolitosti všech severských zemí, což vede k problematice stanovení, zda Dánsko vytváří z hlediska pohledu na Island obraz vlastní, či cizí.

Jádrem práce je samostatný rozbor devíti literárních textů v kapitole 5, která odpovídá textovému aspektu podle Leersena. Diplomantka se přitom neomezila na jednoho autora nebo

jeden žánr; společně primárním pramenům je, že každý z nich výrazněji tematizuje Island, a navíc každý nabízí jiný (i když samozřejmě s ostatními provázaný) pohled na něj. Kapitola 5 rovnou začíná podkapitolou 5.1 věnovanou prvnímu textu, v tomto ohledu by bylo přínosné textový aspekt jako takový krátce obecně uvést a představit, či alespoň jmenovat jednotlivé texty, které jsou v podkapitolách analyzovány, aby si čtenář lépe mohl udělat obraz o následujících oddílech. Naopak přínosné je pojmenování podkapitol, ve kterých je uveden nejen primární text, ale rovnou i definován obraz Islandu, který analýza odhalila. Jako první je rozebírána Oehlenschlägerova báseň „Island“, která zprostředkovává Island jako „lieu de mémoire“, tedy místo paměti/vzpomínek, a zároveň opěvuje ostrov pro jeho přírodu. Jako „primitivistická utopie a druhé pohlaví“ (s. 38) se Island podle diplomantky objevuje v Oehlenschlägerově dramatu *Palnatoke*, neboť reprezentuje místo mimo mocenské boje a zároveň Islandřani ve hře vykazují atributy spojované s feminitou. V textech od N.F.S. Grundtviga je zachycení Islandu definováno jako „brána do ztracené vlasti“ (s. 49), „médiu Ducha Severu“ (s. 51), „zdroj lidského vzdělání“ (s. 56), „mytologický archiv mezi nebem a zemí“ (s. 57) a v neposlední řadě jako „zdroj klasické kultury“ (s. 60). S předposledním textem se diplomantka opět vrací k Oehlenschlägerovi a dochází k závěru, že Island v dramatu *Kiartan og Gudrun* slouží jako „prostředek charakterizace“ (s. 61). Analytickou část uzavírá rozbor Andersenovy povídky „Om Aartusinder“ nabízející „ironický obraz Islandu“ (s. 67). Kapitola 6 - Závěr - pak shrnuje zjištěné výsledky a diplomantka pointuje, že obraz Islandu je jak pozitivně, tak i negativně konotován, navazuje na starší stereotypy a je nově obohacen o nacionalistický diskurz.

Za největší přínos práce považuji právě rozbor primární literatury, při němž diplomantka prokázala výbornou schopnost analýzy a interpretace textů. Poznámku bych měla pouze ke kapitole 5.8, ve které je v dramatu *Kiartan og Gudrun* obraz Islandu definován jako prostředek charakterizace. Podle mého názoru se však nejedná o obraz Islandu, ale spíše o *funkci* obrazu Islandu v daném textu. Měla bych proto na diplomantku následující otázku k obhajobě:

- V analýze textu přesvědčivě prokazujete, že vztah jednotlivých postav k Islandu, resp. jejich původ slouží jako prvek charakterizace. Není tomu ale tak i v předchozích analyzovaných textech, např. v *Palnatoke*? Jaký je obraz Islandu v daném dramatu, když odhlédneme od jeho funkce (charakterizace postav)?

Nejen z obsahové, ale i z formální a stylistické stránky není práci příliš co vytknout. Diplomantka poctivě a jednotně odkazuje k použité sekundární literatuře. Poukázat bych chtěla pouze na úzus nepoužívat odkaz „Tamtéž“ na začátku stránky, ale uvést v první poznámce pod čarou na nové stránce znovu zkratkovitý odkaz. Dále bych se klonila k psaní velkých písmen i u překladu slov v poznámce pod čarou (např. poznámka č. 14 a další), neboť za poznámkou následuje tečka. Nejasné mi dále je uvedení strany 6 v Obsahu u části „Příloha“, která se v práci nachází na straně 87, resp. I. Stylistická stránka je taktéž v podstatě bezproblémová, práce je psána suverénním, ne příliš subjektivním stylem. Na některých místech působí diplomantčín styl až lehce archaicky/knižně a občas se objevuje i přílišné hromadění syntaktických figur (např. „Objevuje se jak názor, že islandská kultura kvalit *té* klasické nedosahuje, tak i názor opačný, že islandská literatura a historiografie *tu* řeckou a římskou převyšuje a představuje kolébku kultury, přinejmenším *té* germánské.“ s. 27, kurzíva RS). Výše uvedené kritické poznámky jsou však pouhým „hledáním chyb v kupce sena“.

Vzhledem k tomu, že k diplomové práci nemám zásadnějších připomínek, jsou níže uvedené doplňující otázky k obhajobě zamýšleny jako dovysvětlení pojmů a rozvedení některých diplomantčiných úvah.

- Na konci s. 10 a začátku s. 11 diplomantka představuje některé funkce, které literární reprezentace plní. Vedle charakterizace literárních postav mohou také působit „jako sémantické zkratky“ (s. 11). Poprosila bych diplomantku, jestli by mohla pojem „sémantická zkratka“ ve vztahu k teorii imagologie/naratologie dále rozvést a případně uvést příklad.
- V podkapitole analyzující Oehlenschlägerovo drama *Palnatoke* je reflektována i jazyková stránka textu a diplomantka poukazuje na podánštěná slova a fráze ze staroseverštiny, které Oehlenschläger ve svých adaptacích často využívá. Tento lingvistický přesah v rámci imagologie je podle mého názoru velmi zajímavý a určitě by si zasloužil dalšího rozpracování (a naprosto chápu, že na to v diplomové práci už nebylo místo). Zarazila mě ale formulace „patrně z národněromantické představy o čistém původním jazyku“ (s. 40), která je uvedena jako vysvětlení Oehlenschlägerovy strategie. Není mi jasné užití přídavného jména „čistý“ a poprosila bych diplomantku o vysvětlení této formulace. Je tím myšleno pojetí islandštiny jako prajazyka, jak o tom diplomantka píše v rámci analýzy textů Grundtviga (např. s. 50 a 52)? A není to vlastně paradoxní, protože podánštěná staroseverština nemůže být „čistým“ jazykem?

Případné další podněty k diskusi během obhajoby:

- Jak vypadá podle diplomantky současný obraz Islandu v severské, potažmo evropské literatuře a kultuře? Přežily některé z popsaných obrazů, resp. stereotypů až do dnes?

Předložená diplomová práce je výsledkem zajímavého a samostatného výzkumu, svědčí o prostudování relevantní odborné literatury a jejím aplikování v praxi. Práce zcela odpovídá požadavkům kladeným na diplomovou práci a s ohledem na výše řečené ji bez výraznějších kritických připomínek doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím klasifikačním stupněm **výborně**.

V Praze, dne 30. 5. 2022

Mgr. Radka Stahr, Ph.D.
odd. skandinavistiky ÚGS FF UK